

gödör szélén fal- illetve tetőszerkezetre utaló nyomokat nem tudunk megfigyelni, de egy a gödör betöltésének felső részében jelentkező, leletanyagban szegény, kemény, sárga, paticszemcsékkel enyhén kevert réteg alapján felmerült a döngölt falszerkezet lehetősége.

Az eddig feltárt műhelygödör, úgy tűnik, hogy több egymásba kapcsolódó nagyméretű gödörből állt. Idén É felé a második gödör részt tártuk fel, és az objektum még mindig kifut az É-i szelvényfalunk alá.

Az idei leletanyagban is a dunántúli urnamezős kultúrára jellemző nagy mennyiségű síkozott és turbántekercses edénytöredék került elő, minimális állatcsontanyag mellett. A műhelygödörben és a körülötte nyitott rábontásokban is, a korábbi feltárásokon tapasztalathoz képest, jelentősen megnőtt a bronzfeldolgozásra utaló gyártási selejtek, bronzcseppek, alakatlan olvadákok valamint az apró bronztárgyak száma (tű, lemezgyöngy). A leleteket a Wosinsky Mór Múzeumban helyeztük el.

SZABÓ GÉZA

58. Bősárkány, vízműtelep

(Győr-Moson-Sopron megye) Ø

Új utat kívántak létesíteni a 098/3 hrsz-ú vízműtelepen. A telek nyilvántartott régészeti lelőhely, a vízműtelep építéskor is találtak sírokat (XJM. Régészeti Adattár 6-91. sz. jelentés).

2003. szeptember 29. és október 1. között elvégeztük a régészeti megfigyelést. A leendő kút területén kijelöltük 4x5 m-es szelvényünket. Eltávolítottuk a legfelső, újkori töltést, majd az alatta lévő humuszréteget. A felületet megnyestük, régészeti jelenségre (lelet, elszíneződés, beásás) nem akadtunk. Biztonság kedvéért a homokos altalajból is lenyestünk 5-10 cm-t, az eredmény továbbra is negatív.

TOMKA PÉTER

59. Bőszénfa, Völgyi-dűlő

(Somogy megye) Kk

2003. szeptember 18-án terepbejárást végeztünk a két nappal korábban bejelentett lelőhelyen. A lelőhely egy ott húzódó magasabb dombháton, illetve az erózió következtében, az alatta lévő lejtőben terül el. A területen jók voltak a látási viszonyok, frissen szántott, tárcsázott volt a terület. Az É-D-i irányú, kb. 200x100 m-es lelőhelyen nagyszámú középkori (15-16. századi) kerámia-töredéket (fedő, fazék perem- és oldaltöredékeit, hornyolt, besimított, illetve bekarcolt vonaldíszes oldaltöredékeket, felhúzott, galléros peremtöredékeket), őrlőköveket, téglatörmelékeket észleltünk. A lelőhely a domb ÉNy-i hajlatában volt a legintenzívebb. Környezetét bejárva több lelőhelyet nem tudunk azonosítani, a Völgyi-rét nevű, alacsonyabban fekvő terület üresnek látszik.

KÖLTŐ LÁSZLÓ – M. ARADI CSILLA

60. Budajenő, Hegyi szántók

(MRT 13/1 k. 2/9 lh.)

(Pest megye) B

2003. augusztus végén-szeptember legelején folytattuk a 2002-es kutatás helyszínén a megelőző feltárást. A lakópark közterületi sávjaiban közműfeltetés során előkerült tíz objektum feltáráására került sor. Az objektumok (860-869 sz.) egy része sekély, nagyrészt már elszántott, lelet nélküli gödöralj volt. Két árok részt és két újkori beásást is feltártunk. Jelentősebb Vátya III.-Kosszideri fázisú leletanyagot, elsősorban cseréptöredéket két gödör tartalmazott. A leletanyag a szentendrei Ferenczy Múzeum gyűjteményébe került.

Munkatárs: Sima Gábor.

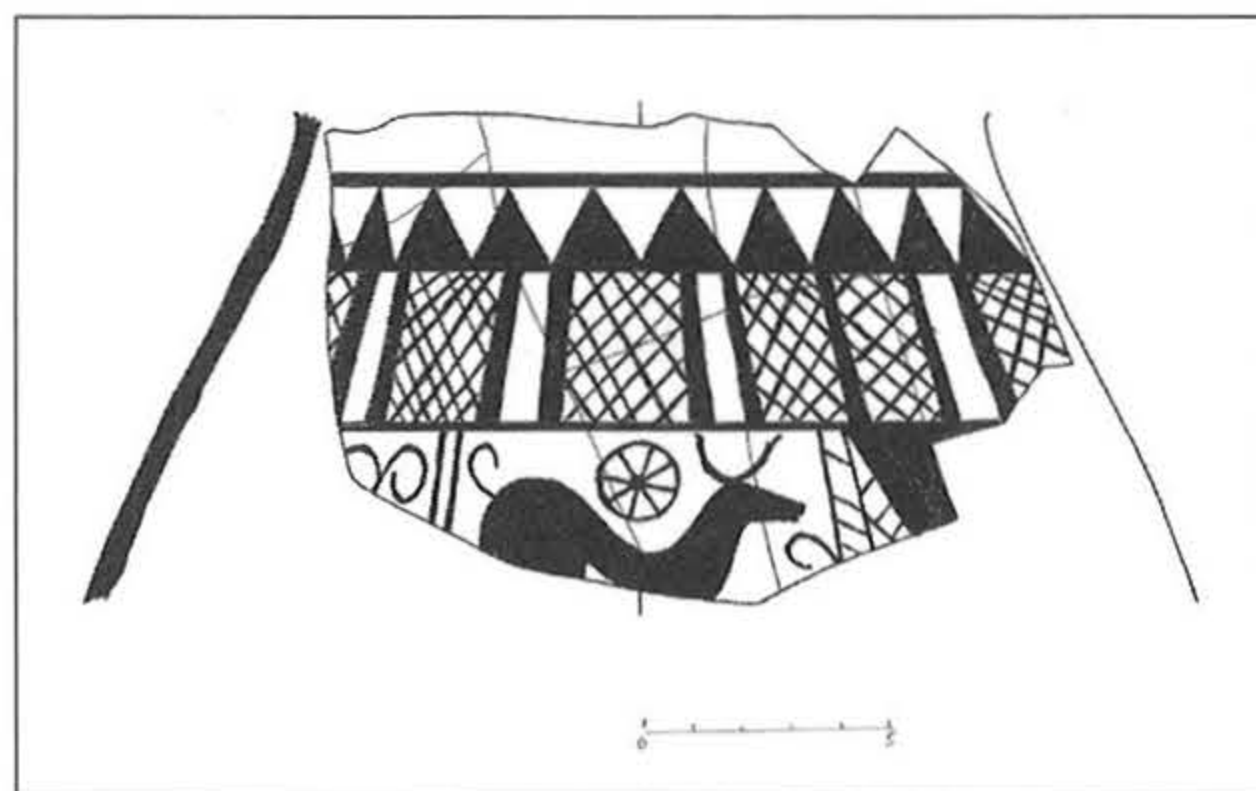
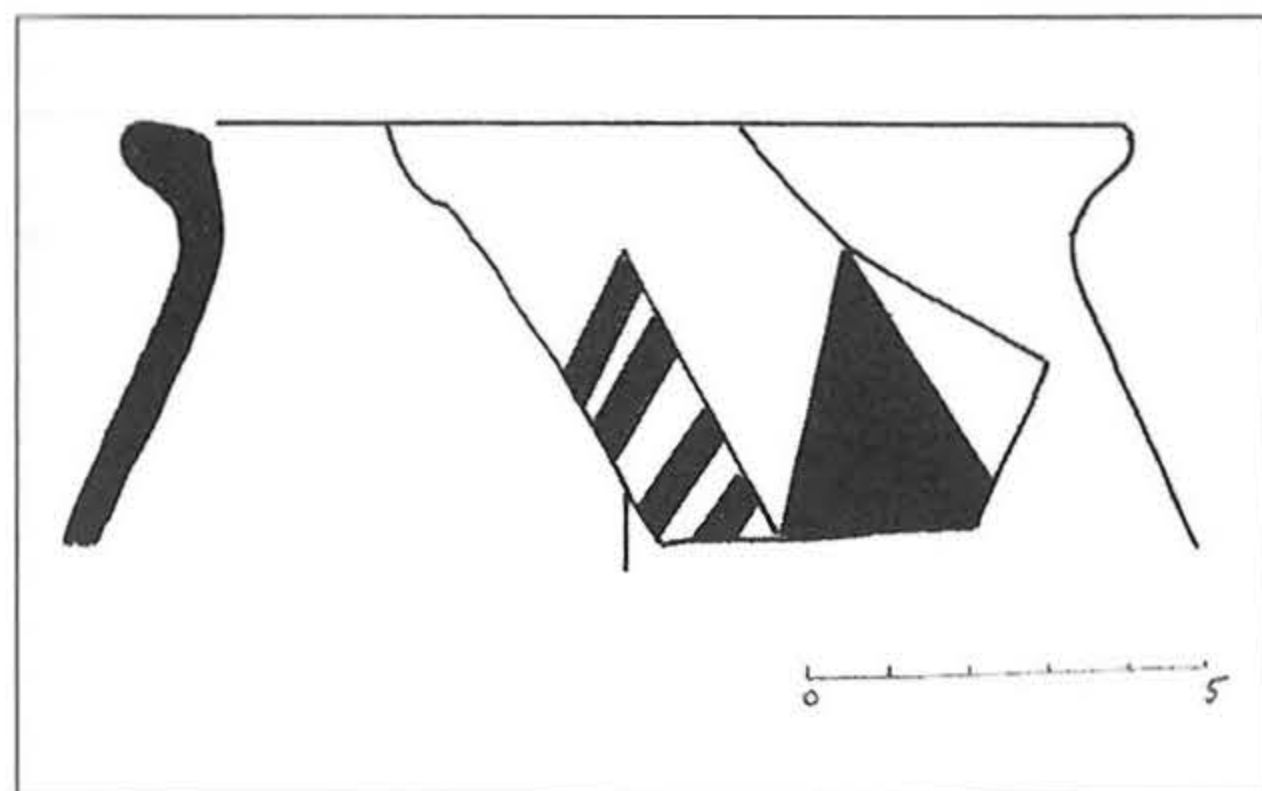
REPISZKY TAMÁS

61. Budaörs, Kamaraerdei-dűlő

(Pest megye) U, R, B, V, LT, Ró, A, H, Á

2003. márciustól novemberig folytatódott a 2002-ben elkezdett megelőző feltárást. A terület nyugati oldalán, a Szőlőskerti u. mellett befejeztük a tavaly elkezdett rézkori telepet. A kutatóárokban jelentkező objektumok alapján itt helyezkedtek el a telep házsorai, így itt egy kb. 1 hektáros területet teljes egészében feltártunk. Előkerült összesen 318 objektum, melynek többsége a késő rézkori, badeni kultúrába tartozott. Szabálytalan alakú, félig földbe mélyített lakóházaikban különböző nagyságú munkagödrök találhatók, egyik sarkukban pedig többnyire kemence. A kemencék alját nagy kavicsokkal rakták ki, melyre agyagtapasztás került. A házak között szemetesgödrök, tárolóvermek és agyagnyerő nagyobb gödrök voltak. Bennük számos mindennapi használati tárgy, pl. kaparók, kő- és csonteszközök, szövőszéknehezékek, s legfőképpen edénytöredékek. Jellemző edények a kétosztatú tálak, felhúzott fülű bögrék, kis kúpos aljú pohár, s különböző nagyságú benyomkodott díszű fazekak. Igen sok kerek gödörben találtunk egész állatcsontvázat (ló, szarvasmarha). A telep melletti rézkori temető eddig még nem került elő, csak a házak között elszórva volt egy-egy csontváz a gödrökben. A rézkori gödrök között volt néhány neolitik (zselízi) illetve késő bronzkor-kora vaskori objektum is. A rézkori telep déli vége már összeér a római településsel. Gyakran beleásták a római gödröket a rézkori házakba. (A rézkori telep nyugat felé áthúzódik a Szőlőskerti út másik oldalára, a Törökbálinthoz tartozó gyümölcsös területére. A felszínen gyűjtöttünk néhány cserepet.)

A feltárási terület déli és keleti felén a római telep között, illetve alatt több helyen megtaláltuk a késő bronzkori urnamezős kultúra 20 sírját és kb. 50 gödrét. A sírokba 2-3, néha több edényt tettek. Egy nagyobb edénybe a hamvakat helyezték s ezt egy tállal vagy másik edénnyel lefedték. Turbántekercses tálak, kannelúrázott vállú, kétfülű nagyobb edények jellemzik e korszakot. Ékszer ritkán van a sírokban, esetleg egy-egy bronzgyű-

rú, vagy gyöngy.² Lakóházakat nem találtunk, talán csak egy mély és nagy kerek gödör tartható lakógödörnek. Innen került elő egy csontkorcsolya-pár s több szép edény fényes fekete grafitos bevonattal, síkozott peremmel.

A római telep a pataktól észak felé mintegy 250 m hosszan a terület teljes szélességében megtalálható (kb. 9 hektár). A jelenlegi telekhatárok kettéosztják. Északi felének nagy részét 2002-ben tártuk fel, ezt fejeztük be idén.

A déli patak melletti sávban a mintegy 5 hektáros területen 800 objektum került elő. A teljes területet összefüggően lehumuszoltuk és feltártuk, kivéve a DK-i sarkát, ahol kb. 2 m vastag újkori feltöltés volt, melyet az építkezés sem fog megbolygatni, így mi sem mélyítettünk le az aljáig. A közvetlen patakparton épült zápor-tározó területét (kb. 1 hektár) már tavaly ősszel megkutatottuk.

A lelőhely határát nem a feltárás határa, hanem a mai utcák adják (Szőlőskerti u., Seregélyes u.). Mind nyugat, mind kelet felé folytatódik a feltárt területen túl is.

A római telep alatt – főleg a déli és keleti részen – több helyen előkerültek a késő kelta eraviszkusz település lakóházai és gödrei. Leggyakoribb háztípus a félig földbe mélyített, téglalap alakú ház, melynek nyeregterős szerkezetét két rövidebb oldalának közepén egy-egy gerenda tartotta (néha 2–3 cölöppel, ritkán cölöplyuk nélkül). Emellett gyakoriak még a mélyebb, padkás, belül vagy egyik sarkában tárológödörrel ellátott mélyebb gödörházak. Alakjuk erősen lekerekített téglalap, ovális, egy esetben kerek. Ezek a házformák töretlenül élnek tovább a kora római kor Kr. u. 1–2. évszázadában. A terület középső részén két-három sorban követik egymást a LTD-kora római leletanyaggal keltezhető házak s köztük különböző gödrök. Két házban Augustus kori terra sigillata mutatja, hogy az LTD periódus végén – még a római foglалás előtt – az itt lakó gazdagabb bennszülöttek már kereskedtek a rómaiakkal. A jellegzetes

késő kelta kerámiát néhány szép piros-fehér festett sávós, illetve grafitos, s nagyon sok szürke simított, besimított valamint kézzel formált („dák jellegű” plasztikus és seprűs díszű) edény képviseli.³ A kelta festett kerámia kora római továbbéléseként néhány szép mintásan festett, alakos és geometrikus díszű edény is előkerült Budaörsön a 90. sz. objektumból. (Lásd az illusztrációt!)

A területen kb. 50 különböző nagyságú kőépületet tártunk fel. A szántás sajnos igen sokat tönkretett belőle, többségüknek csak az alapozását sikerült megtalálni. Van ellenben néhány nagyobb épület, ahol habarcsos felmenő falak, vakolatnyomok s többretegű padlószint maradt meg. Egyik középfolyosós épület, melyet porticussal, oszlopcsarnokkal vettek körbe (alapterülete 480 m²). (Lásd az illusztrációt a 170. oldalon!) Az épületen belül két padlószintet s legalább 3 építési periódust lehet elkülöníteni. A felső padlószintet 4. századi érem keltezi. A lakóépületek legegyszerűbb típusa egy kéthelyiséges, téglalap alakú, kétharmad részénél kettéosztott épület. Ezt az alapformát későbbi hozzáépítésekkel bővíthették.⁴ A település legnagyobb épületének (kb. 700 m²) is egy ilyen téglalap alakú, kettéosztott épület volt a legkorábbi Severus-kori periódusa, melynek nagyobbik helyiségét két pillér tagolta. A későbbi, 4. századi hozzáépítések során egyrészt több helyiséggel bővítették az épületet, másrészt belső osztófalakkal kisebb helyiségeket hoztak létre. K-i oldalán két, lapos járólappal kikövezett udvar volt, dél felé pedig pillérsorral nézett a római útra. Ugyanis ezt az épületet három oldalról apró kövekkel kirakott út vette körül. Az utakat szegélykövek, vagy fal szegélyezte, tetejük sóderrel feltöltött lehetett. A terület nyugati felén egy egész házsor található. Tíz, nagyjából hasonló tájolású épület követi itt egymást félkör alakban. A félkör belsejében nincs kőépület, kivéve egy kisméretű oszlopos építményt, mely talán szentély lehetett. A belső üres részen kavicsos feltöltés (út nyomai) s több különböző korú

2 Ugyanennek a temetőnek kőkerítéssel övezett sírjait találták meg korábban a kelet felé, a Hungarofrukt hűtőházának építésekor. MRT 5/10 lh.

3 Részletesebben lásd GABLER D. – OTTOMÁNYI K.: Adatok Pannónia Augustus kori importjához. Kézirat.

4 Ilyen típusú volt a Kaba Melinda által 1964–65-ben feltárt két kőépület is, melyek maradványait megtaláltuk s teljes egészében feltártuk.

(főleg késő római) gödör található. A kőépületek gyakori típusa egy négyszögletes osztatlan belső térű építmény, mely valószínűleg gazdasági épület volt. Egy esetben három különböző épületet építettek majdnem egymás fölé ugyanarra a helyre. A korábbi épületek falait igen gyakran teljes hosszában vagy legalábbis az alapozásig kiszedték és felhasználták a későbbi házakhoz.

Fűtésre utaló nyomot, padlófűtést, fűtőcsatornát nagyon kevés helyen találtunk. Ezeknél téglával rakták ki a fűtőcsatorna alját. Hypocaustum oszlop csak szórványként került elő. A házak tetejét tegulák és imbrexek fedték. Némelyik falát freskó is díszíthette, melyek csak törmelékként maradtak ránk.

A gazdasági objektumok közül érdemes megemlíteni néhány pincészerűen a sárga altalajba mélyített szögletes építményt, melyek két vagy négy oldalát kőfal veszi körbe. Többnyire vasszerszámok, eszközök vannak bennük. Műhelyek lehettek. Jellemzőek még a cölöpszerkezetes felszíni építmények (magtárak, pajták).

Kerámiaégető kemence több is előkerült. Egy kétosztatú tüzelőtérrel rendelkező kerek kemence a késő kelta telephez tartozott. A kora római korhoz két négyszögletes kemence köthető. A nagyobbik rostélya téglából, tüzelőterének tartó oszlopai vályogtéglából épültek. A sok őrlőkő, szövőszéknehezék, orsógomb stb. a háziiparra utal.

Az ásatás során előkerült több száz érem és terra sigillata anyag kiértékelése, a település periódusainak szerkezetének megállapítását is lehetővé teszi majd.

Jelen ismereteink szerint Budaörsön a késő keltakora római átmeneti periódusban létesült egy nagyobb eraviszkusz telep, melynek élete töretlenül folytatódott tovább a kora római időszakban is. A bennszülött leletanyag egészen a 2. század végéig megtalálható. A Severus kori virágkorhoz tartozik a legtöbb épület, bár a kőépítkezés már korábban elkezdődött. Égésrétegek csak a nagyobb kőépületekben maradtak meg (a mélyszántás, illetve humuszolás a felső 50–70 cm-t tönkretette). Az éremforgalom a Pannóniában szokásos 375 körüli záródást mutatja. Ennél későbbi lehet egy csontvázas sír – vastórral és simított fekete korsóval – melyet egy kora római gödörbe ástak bele.

Az ásatás során idén is több oltárkő, síroltár, illetve határkő került elő. A rajtuk lévő nevek segítségével több itt élt birtoktulajdonosnak a nevét ismerjük. Kezdve a

kelta nevektől a 3. sz. közepi feliratokig. Az ásatás legfőbb eredményeképp kiderült, hogy itt Budaörsön nem egy Aquincum környéki római villagazdasággal, hanem egy nagyobb, vízparton, illetve út mentén hosszan elnyúló falu településsel, úgynevezett vicussal kell számolnunk. Egy 3. sz. közepi oltárkő-töredéknek köszönhetően a vicus korabeli római nevét is ismerjük. A *pagus Herculus* és ezen belül a *vicus Teuto* területén sikerült feltárnunk a római telepnek ezt a kb. 9 hektár nagyságú részletét. (Lásd az illusztrációt!)

A *népvándorlás* korban avarok éltek itt. Szórvány sírjaik délen, a patakhöz közel a római kőépületek között fekszenek. Két különálló kora avar sírcsoportot tártunk fel. Egyikben Ny–K tájolással 4 női, illetve gyermek sír volt. Szegényes mellékleteik fülbevalóból, gyöngyökből, vaskarperecből és orsógombból álltak. Derejukon vascatos övet viseltek. A másik csoportba 7 sír tartozott, ÉNy–DK tájolással. Többségük férfisír gazdag ezüst-, illetve aranyozott mellékletekkel. Egyiknek kardja is volt, ezüst díszekkel. Fegyverként még háromélű nyílhegyeket tettek melléjük. Öveiket lemezes, indás mintákkal díszített bronz-, néha ezüstözött veretek és szíjvégek díszítették, rajta vaskés lógott. Aranyfülbevaló, faragott csontlapocska voltak még a sírokban. Ételmellékletként egy-egy nagyobb csontot kaptak a lábukhoz helyezve, edény nélkül.

A *honfoglalás* kort egyetlen, a legnagyobb római kőépületbe beleásott gödör képviseli, szép hullámvonal-díszes kerámiával.

2002–2003. évben átvizsgáltunk mintegy 20 hektárnyi területet, melynek nagy része (14 hektár) lelőhelynek bizonyult. A feltárt 2200 objektum többsége a római és rézkori (badeni) telephez tartozott. Kis számban képviseltette magát a neolitikus zselizi kultúra, a középső bronzkori Vátya-kultúra. Jelentősebb volt még a késő bronzkori urnamezős temető s telep, illetve néhány kora vaskori gödör is előfordult. A késő kelta telepet folytatta, illetve részben ráépült a római telep. A több száz síros római temető a teleptől ÉK-re található. Az avar, honfoglaló, illetve Árpád-korból mindössze néhány kisebb sírcsoport került elő.

A feltáráson részt vett Mali Antal restaurátor.

OTTOMÁNYI KATALIN